

ÜSTÜNLÜK TEORİSİ BAĞLAMINDA TEYO PEHLİVAN FIKRALARI

Teyo Pehlivan Jokes in the Context of Superiority Theory

Ali BEDİR*

ÖZET

Anlatmaya dayalı türler arasında yer alan fıkra türü, toplumun bilinçaltında yer edinen unsurları, zevkleri, deneyimleri, eğitimsel unsurları, kültürü ve güldürü unsurlarını barındırır. Fıkra metinlerinin özellikleri arasında yer alan güldürürken düşündürme işlevi, mizah unsurunun oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Mizah unsuru, çözümleme yapmayı ve yorumlamayı gerekli kılmaktadır. Mizah teorileri, mizah unsuru üzerinde çözümlemeler yapmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Mizah teorileri içerisinde yer alan üstünlük teorisi, mizah unsurunu oluşturan ve gülmeyi etkileyen üstünlük bildirici olgularla ilgilenir. Fıkra türünde, fıkra tiplerinin üstünlük amacıyla hareket etmeleri veya üstünlük bildiren tutum sergilemeleri sonucunda mizah unsuru oluşmaktadır. Çalışmamızın sınırlılığı Teyo Pehlivan fıkralarıdır. Çalışmamızın amacı; Teyo Pehlivan fıkralarını üstünlük teorisi bağlamında incelemektir. Araştırmamızın problemi ise Teyo Pehlivan fıkralarında üstünlük bildiren ifadelerin neler olduğu ve bu ifadelerin mizah unsurunu nasıl etkilediğidir. Araştırmamız metin merkezli bir çalışmadır. Öncelikle mizah teorileri içerisinde yer alan üstünlük teorisiyle ilgili genel ifadeler üzerinde duracağız. Üstünlük teorisinin fıkra metinlerine uygulanmasıyla ilgili ifadelere değineceğiz. Komik unsurunu oluşturan üstünlük olgularının neler olduğunu tespit etmeye çalışacağız. Literatür taramasından elde ettiğimiz verilerden hareketle Teyo Pehlivan fıkralarını ele alacağız. Teyo Pehlivan fıkralarında yer alan üstünlük ifadeleri ve mizah unsurlarıyla ilgili elde ettiğimiz verileri karşılaştırmalı olarak inceleyeceğiz. Fıkra metinlerinde ulaştığımız bulgulardan hareketle, mahallî fıkra tipi olan Teyo Pehlivan'ın güldürü özellikleri üzerinde duracağız.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Üstünlük Teorisi, Teyo Pehlivan, Teyo.

ABSTRACT

The joke genre, which is among the genres based on narration, contains the elements, tastes, experiences, educational elements, culture and comedy elements that take place in the subconscious of the society. The function of making you think while making you laugh, which is among the features of the joke texts, lays the groundwork for the formation of the element of humor. The element of humor requires analysis and interpretation. Humor theories have emerged as a result of making analyzes on the element of humor. The supremacy theory, which is included in the humor theories, deals with the superiority facts that make up the humor element and affect the laughter. In the type of joke, the humor element is formed as a result of the joke types acting with the aim of superiority or displaying an attitude that states superiority. The limitation of our study is Teyo Pehlivan jokes. The aim of our study; To examine Teyo Pehlivan jokes in the context of superiority theory. The problem of our research is what are the expressions that express superiority in Teyo Pehlivan jokes and how these expressions affect the humor element. Our research is a text-centered study. First of all, we will focus on the general statements about the theory of superiority, which is among the theories of humor. We will touch on statements about the application of superiority theory to joke texts. We will try to determine what are the superiority facts that make up the comic element. Based on the data we obtained from the literature review, we will consider Teyo Pehlivan jokes. We will comparatively examine the data we obtained about the expressions of superiority and humor elements in Teyo Pehlivan jokes. Based on the findings we have reached in the texts of jokes, we will focus on the humorous features of Teyo Pehlivan, which is the local joke type.

Keywords: Joke, Superiority Theory, Teyo Pehlivan, Teyo.

* Dr., bedir250625@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7666-2890

Giriş

Fıkra türü, insanları güldüren ve güldürürken de düşündürebilen bir yapıya sahip olan; içerisinde abartma, taklit, nükte, istihza, ironi vb. mizah unsurlarını barındıran anlatmaya dayalı edebî bir türdür. Fıkra; “kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâye, anekdot” (Türk Dil Kurumu, 1998, s. 778) şeklinde tanımlanmıştır. “Fıkra, masala göre kısa, yoğun anlatımlı, belirli bir olaya bağlı, inandırmak ve ikna etmek amacıyla anlatılan, espri cümlesine sahip anlatımlardır.” (Boratav, 1969, s. 93). Fıkra türünün gerçek hayatla olan ilişkisi göz önünde bulundurularak yapılmış tanımlamalar da bulunmaktadır: “Umumiyetle gerçek hayat hâdiselerinden hareketle <hisse> kapmayı hedef tutan ve temelinde az-çok nükte, mizah, tenkid ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelere <fıkra> adı verilir.” (Elçin, 2004, s. 566). Yıldırım ise fıkrayı şu şekilde tanımlamaktadır:

Fıkra, gerçek hayat ile bağı olan vak’aları, tam bir fikri, sosyal ve beşeri kusurları günlük yaşantımızda karşılaştığımız çarpıklıkları, gülünç durumları, tezatları, eski/yeni çatışmalarını ince bir mizah, hikemi söyleyiş, keskin bir istihza ve güçlü bir tenkid anlayışına sahip bir üslup içinde, dramatik öğeleri ağır basan bir hikâye çatısı etrafında toplayarak, genellikle bir tip’e bağlı olarak anlatan, nesir diliyle yaratılmış küçük hacimli sözlü edebiyat kompozisyonlarından her birine verilen ad, diyebiliriz (Yıldırım, 1992, s. 333).

Fıkra, mizah yaratma eylemi olarak da tanımlanmıştır: “Fıkra, bir mizah yükünü en kolay taşıyabilen, en çabuk yayabilen bir mizah türü olarak bütün çağlarda kullanışlı bulunmuştur. Fıkra bir ikinci kişiye, ya da bir toplantıya anlatılmakla eğlence ve hoşgörüsünü sağlar.” (Öngören, 1983, s. 45). Fıkra metinleri zekânın unsuru olarak nitelendirilmektedir. “Gerçekten, halk fıkraları ne dobra dobra konuşmak ne ipsiz, sapsız lâf etmek, ne bir tuhaflığı dile dolamak, ne de kaba saba nükteler, tekmeler savurmaktır. Bunlar; ince bir zekâ, şen bir mizaç, zarif nükteler ve hazır cevaplıca örülmüş güldürücü cevherleridir.” (Güney, 1971, s. 137). Fıkra türü, diğer edebî türler gibi paylaşıldığı/aktarıldığı toplumdan bağımsız değildir. Toplumun bireyleri tarafından yaratılan fıkra metinleri, kolektif bilincin taşıyıcısı konumundadır. Böylelikle fıkralar, toplumun kültüründen izler taşır. “Fıkralar, içinde yaşatıldığı toplumun kültürü, dünya görüşü, aklı, zekâsı, mizah anlayışı olup, insanın toplumsal duyarlılığını, kolektif bilincini yansıtan, genellikle iç içe yoğrulmuş anlatımlardır.” (Şenocak, 2017, s. 36). Mahallî fıkra tipleri de toplumun bireyleri arasından çıkmaktadır. Mahallî fıkra tipleri, toplumu eğlendirebilen ve güldürü unsurlarını barındırabilen kişilerdir. Çalışmamızda mahallî bir fıkra tipi olan Teyo Pehlivan’ı ele alacağız. Teyo Pehlivan, Teyo Emi ve Teyo olarak tanınan Tayyip İde, Erzurum’un Hasankale ilçesinde yaşamıştır. “Bende yalan da yok hilaf da yok” sözüyle tanınmış eğlenceli bir kişiliktir. Dijital ortamlara aktarılan fıkraları ile geniş kitlelerce tanınmıştır. Teyo, kahvehane ortamında ve toplumun bireylerinin bir arada olduğu ortamlarda sürrealist ifadelerle, başından geçen olayları abartarak insanları güldürmüştür. Anlattığı şeyler sevenleri tarafından dilden dile aktarılmış ve fıkralaştırılmıştır. Teyo Pehlivan’ın söylemlerinde üstünlük bildiren ifadeler bulunmaktadır. Dinleyici kitle, bahsi geçen üstünlük ifadelerine ve abartılı söylemlere, gerçeklikle ilişkisini de göz önünde bulundurarak, gülme eğilimi gösterir. Teyo’nun anlatılarında üstünlük bildiren ifadeler görülmektedir.

Mizah teorileri, gülmeyi etkileyen unsurlarla ve nelere güldüğüyle ilgilenen araştırma yöntemleridir. Mizah teorileri arasında yer alan üstünlük teorisi, gülmede üstünlük bildiren ifadelerle ve gülünç içerisinde üstünlük kurmayla ilgilenmektedir. Metin merkezli olan bu çalışmamızda literatür taramasından elde ettiğimiz Teyo Pehlivan fıkralarını üstünlük teorisine göre inceleyeceğiz. Üstünlük teorisiyle ilgili umumî bilgiler verildikten sonra Teyo Pehlivan fıkralarından örneklerle üstünlük bildiren ifadelerin neler olduğu ve bunların mizah unsurunu nasıl etkilediği üzerinde duracağız.

Üstünlük Teorisi

Üstünlük teorisi; temel olarak gülmede bir kişinin kendisini üstün görmesiyle veya üstünlük hissi içerisinde olmasıyla ilgilenebilir. Teoriye göre gülme; bir kişinin üstünlük kurma amacıyla doğrudan ilişkilidir. Özünü'ye (2000) göre gülmece kahramanının yaptığı yanlışlıklara karşı gülme eylemine yönelen kişi kendisini gülmece kahramanından üstün görmektedir. Gülen kişi, yapılan yanlışlarının kendisinde olmadığından emindir ve bu durum sonucunda hoşnutluk hissi içerisindedir. Hoşnutluk hissi ise beraberinde gülme eylemini getirmektedir. Üstünlük teorisinin öncüleri Platon, Aristoteles, Thomas Hobbes, Anthony Ludovici, Albert Rapp ve Charles Baudelaire'dir. "Platon için, bir kişiyi gülünç kılan şey, onun kendisini bilmemesidir. Gülünç kişi, kendisini gerçekte olduğundan daha varlıklı, daha hoş, daha erdemli ya da daha akıllı sanan kişidir." (Morreall, 1997, s. 8). Kendisini bilen kişinin üstün olduğu ve gülünç kişinin öz varlığından habersiz olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum neticesinde gülünç kişi çevresindeki kişiler tarafından alay konusu olur. Kendisini bilmeyen kişinin yapmış olduğu hatalara karşı gülme eylemi gerçekleşir.

Aristoteles, gülmede ironiyi üstün tutar ve alay etmeyi başkalarını güldürmekle ilişkilendirir. "Bazıları kibar insanlara uygundur, bazılarıysa değil; size uygun olanı seçmeye çalışın. İroni kibar bir insana maskaralıktan daha uygundur; ironiyi kullanan bir insan eğlenmek için şaka yapar, maskara ise başkalarını eğlendirmek için." (Aristoteles, 1995, s. 211). İroni yapan kişinin daha erdemli olduğu, maskara yapan kişinin ise üstünlük hissi içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Burada beklenen şey ılımlılıktır, ancak ılımlılık nadiren elde edilebilir. "Çoğu insan gereğinden daha fazla eğlenmekten ve nükte yapmaktan zevk alır... Nükte alay etmenin bir türüdür ve yasakoyucular alay etmenin bazı türlerini yasaklarlar- belki nüktenin bazı türlerini de yasaklamalıdır." (Morreall, 1997, s. 10). Nükte, üzerinde düşünmeyi ve düşündürmeyi gerekli kılan mizah çeşididir. Nükte yapabilen kişiler üstünlükle ilişkilendirilmiştir. Nükteyi yapan kişi, sözlerin aktarımında belli bir düşünce süzgecinden geçirerek ifadelerini ortaya koymaktadır. Üzerinde düşünmeyi ve çıkarım yapmayı gerekli kılan nükte, zekâ ile doğrudan ilişkili olarak verilmiştir. Nükte yapılan kişi ise bu duruma yanlışlıklarıyla ve kusurlarıyla zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla nükte yapılan kişinin oluşan duruma karşı memnuniyetsizliğinin oluşması olağandır.

Nükte yapan kişi, karşı tarafa karşı üstünlüğünü bildirmekte ve haz alma duygusu içerisinde olmaktadır. Morreall'a (1997) göre gülme, kişinin fiziksel ve psikolojik olarak düşmanına karşı üstünlüğünü göstermektedir. Gülmeyi kişinin karşısındakine karşı meydan okuması olarak tanımlar. Gülerken gözükken dişleri de köpeklerin saldırganlık hâllerindeki diş göstermelerine benzetir. Gülme böylelikle cesaretin simgesi olarak görünmektedir. Kişi karşılaştığı olaylarda böylelikle üstünlüğünü kanıtlar. Kişi gülerken karşı tarafa daha güçlü gözükmektedir. Böylelikle gülme; kişinin duygusal ve fiziksel olarak üstünlüğünü bildiren bir durum olur. Hobbes'e göre (1992) gülme ani kas hareketlerinden oluşur. Kişinin yanlış bir şeyi algılayıp kendisinde bulunmadığına sevinmesini de gülme olarak tanımlar. Ancak başkalarının hatalarından memnun olma hazzını pısrıklık olarak düşünür. Yüce insanın ise hataları düzeltmesi gerektiğini ve kendisini yetenekli insanlarla kıyaslaması gerektiğini savunur. Kişinin gülme eylemi, kişilik yansıması olarak tanımlanmıştır; başkalarının kusurları veya gülünçlükleri karşısında memnuniyet ve zevk hazzının dışavurumu olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca Hobbes, üstünlüğün ancak kusurları kapatmayla ilişkili olduğunda doğru olacağını dile getirmiştir. Fıkra tiplerinin üstünlük bildiren eylemleri ve ifadeleri de gülme eylemiyle ilişkilidir. Fıkra tipleri, karşısındaki kişiye karşı aşağılama/horlama, ötekileştirme ve değersizleştirme gibi amaçlarla hareket etmesi sonucunda gülme ve güldürme eğilimindedirler. Okuduğumuz veya dinlediğimiz fıkra metninde tiplerin ironi ve nükte gibi mizah çeşitlerini yansıtan ifadelerle bizleri güldürmesi, güldürürken de düşündürmesi üstünlük ve zekâyla ilişkilidir. Eker'e göre (2009) üstünlük kuramının temelinde başkasının

dezavantajlı konuma gelmesi bulunmaktadır. Öteki durumundaki kişinin düştüğü kötü duruma karşı gülme eylemine yönelen kişi haz duymaktadır. Gülme eylemine yönelen kişi dezavantajlı konumdaki kişinin kusurlarına sahip olmadığı için memnuniyet duygusu içerisindedir.

Fıkra tiplerinin şahıs kadrosu içerisindeki abartılı söylemleri de üstün gelme çabalarıyla ilişkilidir. Fıkra tipi, dezavantajlı kişilerin kusurları veya yanlışlıklarına sahip olmadığı için üstünlük bildiren ifadelerle yönelmektedir. Memnuniyet ve haz duygusu içerisinde hareket eden fıkra tipi, mübalağalı anlatımlarla dinleyici kitleyi etkilemekte ve onları güldürmektedir. Üstünlük çabası içerisinde olan bir fıkra tipinin aktardığı ifadelerle gerçekte olan ilişkisi, gülmeyi de etkilemektedir. Teyo Pehlivan örneğinde ele alacağımız üstünlük ifadelerinde bahsi geçen unsurları detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Üstünlük Teorisi Bağlamında Teyo Pehlivan Fıkraları

Teyo, Erzurum fıkra kültürü içerisinde abartılı söylemleriyle ve palavralarıyla tanınan bir mahallî fıkra tipidir. Erzurum fıkralarında yer edinmiş ve dijitalleşme ile birlikte sosyal medya gibi platformlara aktarılan fıkralarıyla geniş kitlelerce tanınmıştır. Teyo'nun güldürü unsurlarında mübalağa sanatı yaygın olarak görülmektedir. Fıkra metinlerinde üstün gelme gayesi içerisindedir. Anlatılarında sürrealist ifadeler bulunmaktadır. Dinleyici kitle Teyo'nun anlatılarının gerçeklikle olan ilişkisine karşı gülme eylemi gösterir.

“İnönü ile Seyahat” (Duman, 2000, s. 286) adlı fıkrada, Teyo Pehlivan ve İnönü'nün Amerika yolculuğu konu edinilmiştir. İnönü, yolculara dönerek “aranızda iyi yüzücü var mı?” der. Teyo, cevap bile vermeden denize atlar. 4 saat yüzer ve gemiden adamlar onu sudan çıkarır. Teyo bunun üzerine şöyle der: “Bıraksalardı elim Allah Amerika'ya gider yüzecektim”. İnönü bunun üzerine ona madalya verir. Teyo madalyaya bakar ve gazoz kapağından olduğunu fark eder. Teyo Pehlivan'ın 4 saat aralıksız yüzmesi, onun yüzme bilen kişilerden üstün olduğunu bildirmektedir. Doğup büyüdüğü Hasankale ilçesinde yüzmeyi öğrenebileceği tek yer termal çermiklerdir. Çermiklerde yüzmeyi öğrenmiş bir kişinin okyanusta bu derece yüzmeyi gerçekleştirmesinde sürrealist ifadeler bulunmaktadır. Devlet büyükleriyle bir arada olması ise Teyo'nun ünlü bir kişi olduğunu bildirmektedir. Teyo önemli kişilerle yurtdışı seyahatlerine katıldığını ifade etmektedir. Kendisi devlet büyükleriyle yurtdışı seyahatlerine çıkacak kadar saygın bir kişidir. Teyo'nun üstünlük simgesi ise madalya almasıdır. Gazoz kapağından olsa da kendisi takdir edilmiştir. Ödül alması, takdir edildiğini ve üstünlük sergilediğini sembolize etmektedir.

“Rıdvan'dan telefon” (Duman, 2000, s. 294) adlı fıkrada, Teyo'nun kahveci ile arasında geçen diyalogu konu edinilmiştir. Kahveci, Teyo'yu işletmek ister ve kahvenin telefonu çalar. Kahveci Teyo'ya seslenir: “Pehlivan! Fenerbahçeli Rıdvan arıyor, seninle görüşmek istiyor”. Teyo Pehlivan, istifini bozmayarak şöyle cevap verir: “Söyleyin Rıdvan'a Pehlivan hasta yerinden galkamaz. Daha sonra arasın, ya da gendi buraya gelsin...”. Teyo, ünlü bir kişinin ona ulaşma isteğine karşı kibirli tavır takınarak olumsuz yanıt vermiştir. Kibir, üstünlük bildiren bir eylemdir. Dinleyici veya okuyucu kitle, Teyo'nun ünlü birisine üstünlük kurma ifadelerine karşı gülme eğilimine yönelmektedir. Teyo vermiş olduğu ifadelerle saygınlığını koruma ve topluma da bu saygınlığı kanıtlama eylemindedir. Kibir bildiren “telefona bakmama” ifadesiyle üstünlük algısı oluşturulmak istenmiştir.

“Kılay Nasıl Müslüman Oldu?” (Kılıç & Atnur, 2001, s. 86) adlı fıkrada, Teyo Pehlivan'ın Kılay'ı (Muhammet Ali Clay) döverek Müslüman etmesi konu edinilmiştir. Başkan Kenedi (Kennedy) Teyo'yu arar ve onun şöhretini geçen birinin olduğunu söyler. Teyo bunun üzerine Amerika'ya gider. Teyo, Kılay'la maça çıkar ve nakavt eder. Kılay böylelikle kelimeyi şahadet getirir ve dinini değiştirir. Teyo'nun dünyaca ünlü boks şampiyonunu yenmesi üstünlük bildirmektedir. Ayrıca Kennedy'nin onu araması ifadesinde de abartı görülmektedir. Teyo, ününü ve gücünü sergilemiştir. Hem başkan hem de

boksörün Türkçe bilmesi de fıkra metnini sürrealist boyuta taşımaktadır. Teyo'nun başkan tarafından aranması ve ünlü kişilerle dövüşmesi, kişiliğinin ve gücünün önemli oluşunu bildirmektedir.

"Teyo Pehlivan Amerika'da" (Duman, 2000, s. 277) adlı fıkrada, Teyo'nun Amerika'da ünlü boksörlerle dövüşmesi ve Marlyn Monroe'yu kurtarması konu edinilmiştir. Marlyn Monroe'yu Mike Tyson, Freyzer ve Foreman rahatsız etmektedir. Kız, Teyo'dan yardım diler. Teyo, kızı kurtarmak için bahsi geçen ünlü boksörlerle dövüşür. Boksörleri bir bir yenen Teyo, hem kızın hayatını kurtarır hem de dayak yemeyerek Erzurum'un şerefini kurtarır. Teyo'nun Monroe'yu kurtarma hadisesinde yardımseverlik ve erdemlilik duygularını taşıdığı görülmektedir. Bahsi geçen boksörleri dövmesinde ise abartılı söylemler bulunmaktadır. Teyo, güçlü yanıyla ve insanlığıyla rakip olarak verilen kişilere karşı üstünlük kurmuştur. Kendisinden yardım dileyen kişinin isteğini kırmayarak gücünü ve hünerini sergilemiştir.

"Gine mi sen Teyo?" (Duman, 2000, s. 286) adlı fıkrada, Teyo'nun uçağı düşürmesi konu edinilmiştir. Teyo, eline aldığı bir taşla Ermenilerin uçağını düşürür. Pilot, uçak düşerken şu sözleri söyler: "Gine mi sen Teyo?". Ermeniler, Erzurum ve çevresinde hoş karşılanmayan bir millettir. Teyo, düşmana zayıf vererek hem rakibe hem de milletine karşı üstünlüğünü kanıtlamıştır. Tek başına bir taşla bu işi başarmıştır. Teyo, mübalağa içeren sözlerde görüleceği üzere kendi öz varlığını ve toplumunun değerlerini savunmuş; dışarıdan gelen tehlikeyi üstünlüğüyle alt etmiştir. "Gine mi sen" ifadesiyle de olayın daha önce de yaşandığı bildirilmiştir. Bu ifadeden hareketle; Teyo, daha önce de karşılaştığı Ermenilere karşı üstün gelmiştir ve onlar arasında da tanınmıştır. Düşmanın bile tanıdığı Teyo, toplumun koruyucusu konumunda aktarılmıştır.

"Sarıkamış'taki deniz" (Duman, 2000, s. 295-296) adlı fıkrada, Teyo'nun Sarıkamış'ta gerçekleşen kaza sonucu kurtarma çalışmaları konu edinilmiştir. Kars Valisi, Teyo'yu arayarak yardım ister. Teyo, Sarıkamış'a giderek kaza yerine ulaşır. Sarıkamış'taki denize cip düşmüştür. Teyo, denize dalar ve cipi çıkarmaya çalışır. Bir ara zorlandığında döner bakar ve ciple beraber vapuru da kurtardığını fark eder. Teyo, abartılı söylemler içeren ifadelerinde görüleceği üzere üstünlük çabası içerisinde hareket etmiş; yardımseverlik duygusunu hem milletine hem de komşu şehre kanıtlamıştır. Gücünü ve insanî değerlerini göstermiştir. Teyo'nun cipi ve vapuru tek başına çıkarması mümkün değildir. Ayrıca bahsedilen bölgede ne deniz ne de vapur vardır. Dinleyici veya okuyucu kitle doğruluk payı içermeyen bu sözlere karşı gülme eğilimindedir.

"Cebelitarık" (Kılıç & Atnur, 2001, s. 86) adlı fıkrada, Teyo'nun Cebelitarık Boğazı'nda gemi kullanması konu edinilmiştir. Teyo, geminin boğazdan geçememesi üzerine kaptana; "sen kenardan dolaş, ben kendim geçerim." der. Gemi böylelikle boğazdan geçer. Teyo geminin geçişinin ardından; "Bele Cebelitarık'tan yan geçdiğimi gördüm, peşime it balıkları nasi ürüyor." diyerek anlatımını sonlandırır. Teyo'nun gemi sürmesi ve kaptanın geçemediği yerden gemiyi geçirmesinde mübalağa vardır. Gerçeklik bağı bulunmayan anlatıda, Teyo ustalığını sergilemiştir ve gemi kaptanına karşı üstünlük sağlamıştır. İfadelerden hareketle fıkra tipinin çok yönlü olduğu, farklı coğrafyalarda bulunduğu ve coğrafi bilgisinin olduğu anlaşılmaktadır. Teyo, kaptana yer-yön tayin edebilecek kadar bilgili bir kişi olarak aktarılmıştır. Onun kaptanlık yapması; önderliğinin ve deneyimliliğinin bir sembolü olarak belirmektedir.

Sonuç

Metin merkezli olarak ele aldığımız 7 Teyo Pehlivan fıkrasında üstünlük bildiren ifadeleri inceledik. Üstünlük teorisi bağlamında değerlendirdiğimiz bu fıkralarda yalan söyleme ve kendini kanıtama ifadeleri görülmektedir. Teyo, anlattığı ifadelerle kendisini değerli hissettirmekte ve her işin üstesinden gelebilecek nitelikte olduğunu bildirmektedir. Teyo Pehlivan fıkralarının güldürü unsuru temel olarak durum komedisi tarzındadır. Metinlerde nükte ve ironi sanatı

gibi düşündürmeye sevk eden unsurlar azdır. Metinlerde genellikle mübalağa sanatı bulunmaktadır. Anlatılarda görüleceği üzere; Teyo kendisini ünlü bir kişi olarak tanıtmaktadır ve dünyaca ünlü kişilerle birebir iletişim hâlinde olacak kadar üstün bir güce sahiptir. Yalan söyleme ve kendini topluma kanıtlama, üstünlük kompleksinin gösterimidir. Kişi, toplumun arasında önde gelme çabası içerisindedir. Toplumun bireyleri tarafından takdir edilme duygusuyla hareket etmiştir. Hemen hemen her konuda nitelikli bir yapıya sahiptir. Üstün gelme çabası, takdir ve saygınlık görme hissini bildirmektedir. Teyo, anlattığı olaylarla tanınmış ve toplumun bireyleri tarafından takdir edilmiştir. Onun pehlivan lakabıyla tanınması da üstün bir kişi olduğunu bildirmektedir. Pehlivan, gücü/kuvveti yerinde kişilere verilen bir sıfattır. Tüm bunlardan hareketle, Teyo birlikte olduğu ortamdaki insanları güldürerek hoşça vakit geçirme işlevini gerçekleştirmiştir. Üstünlük bildiren ifadeleriyle sevilmiş ve toplumun zihnine kazınmıştır. Sürrealist anlatılarla fıkra kültürü içerisinde gerçeküstü bir konuma gelmiş ve ölümünden sonra dahi toplum tarafından sevilip dilden dile aktarılmıştır. Teyo Emi olarak da bilinen Teyo Pehlivan, şehrin fıkra kültürüne adını kazınmıştır. Metinlerden hareketle; hem olay örgüsü içerisindeki kişilerin kahramanı olmuştur hem de dinleyici kitlenin gözünde üstün nitelikli bir birey olmuştur. Anlatılarında yaşadığı coğrafyayı tanıtarak hem kendi milletine hizmet etmiş hem de adını fıkra türüne yazdırmıştır. Dijitalleşmeyle birlikte Teyo'nun anlatıları sosyal medya gibi platformlara aktarılmıştır. Bu durum kendisinin sevildiğini göstermektedir. Ölümünden sonra bile anlatıları sevenleri tarafından anlatılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (1995). *Retorik*. (M. H. Doğan, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Gerçek Yayınları.
Duman, H. H. (2000). *Erzurum Fıkraları ve Meşhur Nüktedanlar*. Duyap.
Eker, G. Ö. (2009). *İnsan Kültür Mizah -Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah-*. Grafiker Yayınları.
Güney, E. C. (1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*. Milli Eğitim Basımevi.
Hobbes, T. (1992). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
Kılıç, M. Z., & Atnur, Y. (2001). *Erzurum Fıkraları*. Erzurum Kitaplığı.
Morreall, J. (1997). *Gülmeyi Ciddiye Almak*. (K. Aysevener, & Ş. Soyer, Çev.) İris Yayıncılık.
Öngören, F. (1983). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Özünü, Ü. (2000). *Gülmecenin Dilleri*. Ankara: Doruk Yayınları.
Şenocak, E. (2017). *İronik Yaşamda Sonsuza Yürüyen Kahraman Nasreddin Hoca*. Akçağ Yayınları.
Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük* (Cilt 1 A-J). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
Yıldırım, D. (1992). Fıkra. Komisyon içinde, *Türk Dünyası El Kitabı* (Cilt 3, s. 332-341). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları:

Birinci yazar: %100

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions:

First Author: %100

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.